

Фармацевтичният сектор във Великобритания и възможности за българския бизнес

I. Преглед на състоянието на индустрията

Фармацевтичният сектор във Великобритания има значителен принос към БВП на страната и е сред най-развитите пет в света. Фармацевтиката заема 7% от британския износ като е изпреварвана само от автомобилната индустрия. Най-големите експортни пазари за реализация на фармацевтични продукти са САЩ (6,6 млрд щ. долара), Германия (4 млрд щ. долара), Нидерландия (2 млрд щ. долара), Китай (1,5 млрд щ. долара), Франция (1,5 млрд щ. долара), Ирландия (1,3 млрд щ. долара) и Канада (1,3 млрд щ. долара).

В сектора са заети над 240 000 служители. По отношение на иновативните медицински и фармацевтични научни разработки Великобритания заема второ място в света.

В индустрията оперират общо 5 694 фирми като преобладава броя на малките и средни предприятия (86%). Специфична особеност е наличието на значителен брой чуждестранни фирми (22%), които генерират над 60% от производството и ангажират над половината от работната ръка. Двете най-големи британски фармацевтични компании – „GlaxoSmithKline“ и „AstraZeneca“ – заемат съответно 8 и 12 място по пазарна капитализация в света.

Развитие на отделните подсектори на фармацевтичната индустрия във Великобритания

Подсектор	Оборот в млрд. лири	% от общата индустрия
Биофармация	33,3	47
Услуги в биофармацията	14,9	21
Медицински технологии	16,6	24
Информационни технологии в здравеопазването	1,2	2
Услуги и поддръжка на медицинска техника и апаратура	4,4	6

II. Пазарни рискове

1. Брекзит

Брекзит поставя сериозни предизвикателства пред сектора. През 2018 г. Великобритания изнася продукция за над 25,5 млрд британски лири като 46% от търговията е насочен към страните от ЕС. Тези нива на износа представляват спад от 9,7% от общия износ и спад от 19% спрямо размера на износа за страните от ЕС през предходната година. През 2019 г. се отчита допълнително намаляване на износа от 3%.

Британските фирми предприеха редица действия и генерираха сериозни разходи за предотвратяване на ефекта от Брексит. Болшинството от тях извършиха търговска регистрация на продуктите си в страна от ЕС и преориентираха развойната си дейност и клинични изпитания към страните членки.

Дори и при излизане на страната от ЕС без сделка, вносът на лекарства не е застрашен от налагане на митнически тарифи. Независимо от това обаче, Брексит все още представлява сериозна заплаха за сектора.

Преместването на седалището на „Европейската агенция по лекарствата“ от Великобритания в Нидерландия нанесе значителни щети върху привлекателността на сектора за чуждестранните инвеститори. Съгласуването на регулаторните изисквания към производството и предлагането на лекарства и взаимното им признаване ще имат ключово значение за ценообразуването, инвестициите и развойната дейност. Неизбежни ще бъдат и логистичните предизвикателства и свързаната с тях бързина на извършване на митническите процеси, които в някои случаи надхвърлят обработването на над 80 различни документа за еднократен внос.

Значителен риск носи и постоянно променящия се валутен курс на британската лира, която продължава да се обезценява спрямо еврото на фона на преговорната несигурност. В този случай британският износ се очаква да поевтинее, което може да доведе до увеличаване на паралелната търговия с лекарства. Най-застрашени са антикоагулантите, статините и противозачатъчните лекарства. С цел ограничаване на недостига на пазара, през 2019 г. Великобритания въведе временна забрана за износ на някои ваксини, лекарства за хормонални терапии и морфин.

Най-същественото предизвикателство пред сектора след Брекзит е способността на индустрията да прояви гъвкавост при привличането на инвестиции и чуждестранни партньорства в областта на развойно-научната дейност. Постигането на тази амбициозна цел е застрашено от загубата на финансиране по европейската програма „Хоризонт 2020“ и неяснотите около бъдещото участие на Великобритания в програми за развойна дейност на ЕС.

Силни страни на Великобритания в изпълнение на стратегията са наличието на 24 000 високо квалифицирани учени в тази област както и значителния размер на осъществените инвестиции – 4,3 млрд британски лири. Брекзит и свързаното с него влошаване на качеството на публичните услуги поставя съществен риск пред задържането на тези кадри във Великобритания и предотвратяване на изтичането им към други европейски държави с развити индустрии. Подобни опасения са изключително основателни след регистрирания отлив на лекари и медицински работници с произход страните от ЕС от британската Национална здравна служба(National Health Service) , чийто брой достига до 22 000 в края на 2019 г.

В тази връзка през 2018 г. и 2019 г. британското правителство обяви чрез специално изготвена Фармацевтична индустриална стратегия отпускането на приоритетно финансиране в размер на близо 700 млн лири за превръщане на Великобритания в център на медицинската изследователска дейност както следва:

- 1.1. Геномни проучвания – 85 млн лири.
- 1.2. Създаване и финансиране на центрове за изпитателни терапии и ваксини чрез интегриране на изкуствен интелект – 79 млн лири.
- 1.3. Създаване на програма за развитие на патологичната и радиологична дейност с цел подобряване на ранната диагностика – 50 млн лири.
- 1.4. Създаване на мрежа от Иновативни цифрови центрове за извършване на клинични изпитания и обработка на данни чрез роботика и изкуствен интелект – 37,5 млн.
- 1.5. Увеличаване на размера на държавните инвестиции за научно-развойна дейност от 1,8% от БВП до 2,4% от БВП до 2027 г. и до 3% в дългосрочен план (общо 80 млрд лири).

2. КОВИД-19

Пандемията от КОВИД постави пред значително изпитание британската Национална здравна служба, която се оказа на практика неподготвена за справяне с рязко увеличилата се заболяемост в страната в началото на м. март.

Подценяването на нивата на заразяемост и хроничното недофинансиране на системата през последните 10 години доведе до продължаващ и до днес недостиг на лични предпазни средства, лекарства и апарати за обдишване. Предприетите хаотични мерки за осигуряване на спешни доставки в много случаи бяха неефективни. Опитите за стартиране на местно производство на апарати за обдишване се оказаха сериозно предизвикателство пред правителството и производителите.

Същевременно настъпи сериозно нарушение на веригите за доставки на медикаменти и лекарствени съставки от чужбина поради обявяването на извънредно положение в страните на производство като Китай и Индия. Националната здравна служба доставя 25% от използваните лекарствени терапии от Индия. Продажбите на парацетамол в аптечната мрежа през м. април нарастнаха с 97%.

С цел неутрализиране на последствията от КОВИД, британското правителство отпусна субсидия от 131 млн британски лири за разработване на противовирусна ваксина и изграждане на изпитателен център.

III. Възможности за българските фирми

Промените в сектора, предизвикани от посочените външни и вътрешни фактори във Великобритания, създават благоприятни предпоставки пред българските фирми за реализация на нови пазарни възможности и привличане на инвестиции.

През 2019 г. българският износ на фармацевтични продукти за Великобритания възлиза на 46 млн евро като заема първо място по размер сред продуктовете групи или 6,5% от общия износ.

На първо място в средносрочен план поради продължаващата пандемия от КОВИД ще нараства търсенето и износа на лични предпазни средства. В тази връзка България вече пренастрои част от производството

си и стартира експорта на предпазни очила, текстилни маски, гащеризони, престилки и дезинфектанти.

Допълнително конкурентно предимство би донесло и инициирането на производство на медицински маски и предпазни средства за еднократна употреба както и на респиратори, чието търсене във Великобритания ще продължава да расте не само с цел снабдяване на Националната здравна служба, но и за обезпечаване дейността на служителите в производството и услугите. Задължително условие за продажба на тези материали във Великобритания е наличието на СЕ маркировка.

Същата тенденция се очертава и при терапиите за превенция и лечение на КОВИД. Сред тях водещо значение в износа от България както и досега ще имат генеричните лекарства – аналгетични и антипиретични средства, антибиотици и препарати за превенция и лечение на грип.

Значителна пазарна възможност се отваря за доставка на продукти и услуги за събиране, обработка и анализ на данни, най-вече за осигуряване дейността на британската Национална здравна служба. Предстои увеличение на търсенето на мобилни диагностични устройства и мобилни приложения за проследяване на различни заболявания.

Нуждата от иновативни технологични решения в ортопедичния сектор предоставя ново конкурентно предимство на българските фирми. Успешната реализация на софтуеърни решения за триизмерно принтиране на прогезни гилзи на българската фирма „ProsFit“ доказва наличието на съществен потенциал в тази област.

Нарастващата необходимост от осигуряване и подобряване на киберсигурността ще бъде предимство за българските доставчици на разработки в областта на информационните технологии и софтуеърните продукти.

Очертава се и нова пазарна ниша за предлагане на български хранителни добавки и имуностимуланти на хранителна основа, чието търсене се очаква да се удвои в близките месеци.

Значителен потенциал представлява и възможността за увеличаване на броя на британските туристи, посещаващи България с цел лечение и възстановяване.

Изготвил: Таня Койчева, СТИВ Лондон